

Het klein drijfhorentje *Rissoa parva* (da Costa, 1778) van het Banjaardstrand

Han Raven¹

Rissoa parva (da Costa, 1778) from the Banjaard beach

In a sample of small shells originating from a sand suppletion, a huge variation was noted in the specimens of *Rissoa parva*. Ribbed and smooth forms, as well as intermediates have been found. The author and Van der Linden (1987) found these forms also together within a single tidal pool in Spain and France, respectively. The extraordinary wide range in forms in the sample from the Banjaard beach is interpreted to be the result of the mixing of material from several strata, mainly Eemian, but possibly also Holocene.

Inleiding

Op 13 oktober 2018 bezocht ik voor de eerste keer het Banjaardstrand (Noord-Beveland, Zeeland; fig. 1), bekend om de fossielen die hier aanspoelen (Rijken, 2015). Recentelijk had een zandsuppletie plaatsgevonden: het strand was bedekt met lichtgelig fijn zand, terwijl overal nog roestige buizen lagen die voor de opspuiting gebruikt waren. Alleen op een klein stukje strand nabij de ketting waren wat oudere fossielen te vinden.

Het was heel rustig weer en langs de vloedlijn (vooral op het opgespoten deel) lag op veel plaatsen een decimeters brede strook fijn horentjesgruis. Dat gruis werd duidelijk

Fig. 1. Locatie van het Banjaardstrand (bron: Google Maps, satellietfoto 2018). Het strand werd doorzocht van strandpaviljoen tot even voorbij de ketting.

gedomineerd door het wadslakje *Peringia ulvae* (Pennant, 1777), maar de hoop was dat er ook andere kleine schelpen in zouden zitten. Dat bleek zo te zijn, onder andere veel scheefhorens *Lacuna vincta* (Montagu, 1803), vier juveniele genavelde tolhorens *Steromphala umbilicalis* (da Costa, 1778), vijf melkwitte traliedrijfhorentjes *Alvania lactea* (Michaud, 1830), elf vliezige drijfhorentjes *Rissoa membranacea* (J. Adams, 1800), één witte wenteltrap *Epitonium clathratulum* (Kanmacher, 1798), drie stompe buishorentjes *Caecum glabrum* (Montagu, 1803), enkele melkwitte arkschelpen *Striarca lactea* (Linnaeus, 1758) en één klepje van het scheef bultschelpje *Altenaeum dawsoni* (Jeffreys, 1864) werden gevonden - naast vele algemene soorten. Bovendien veel exemplaren van het klein drijfhorentje *Rissoa parva* (da Costa, 1778). Riaan Rijken vond ook enkele exemplaren van *Obtusella intersecta* (S. Wood, 1857). Volgens hem is dit fijne gruis meestal een half jaar na de suppletie verdwenen en blijven alleen de grotere soorten over (Rijken, 2015).

***Rissoa parva* (da Costa, 1778)**

Geen van de schelpen van deze soort was vers. Alle waren ondoorschijnend, wit tot bleekgeel, vaak met resten van het kleurpatroon. Natuurlijk zou het vinden van *Rissoa parva* op zich niet voldoende aanleiding zijn voor een artikel. Wat opviel was de grote verscheidenheid aan vormen van de schelpen van dit slakje:

- Geribd (fig. 3A) - Brede, stevige en vaak wat grotere schelp met op de laatste winding ongeveer 13 brede, rechte ribben met daartussen fijne spiraalsculptuur. Mondrand omgeslagen, daarachter/deels erop en erachter een komvormig bruin vlekje.
- Glad (fig. 3D, E) - Slanke, dunne en vaak kleinere schelp zonder ribben, kleurpatroon gevormd door ongeveer 13 langgerekte, onregelmatige bruine vlekken die beperkt kunnen zijn tot de achterzijde van de winding, soms ook op voorzijde of voorste deel egaal bruin gekleurd. Mondrand omgeslagen, daarachter/deels erop en erachter een komvormig bruin vlekje. Deze vorm stond lang bekend als aparte soort, maar wordt nu beschouwd als *Rissoa parva* forma *interrupta* (J. Adams, 1800).
- Tussenvormen (fig. 3B, C, F, G, H) - Deze zijn er in vele variaties. De ribben kunnen op de laatste winding ontbreken (fig. 3G), zeer zwak zijn of geheel afwezig (fig. 3B, C); de schelp kan langgerekt zijn als in de gladde vorm, maar met de ribben als in de geribde vorm (fig. 3H); de ribben kunnen talrijker zijn (in dit exemplaar 24 op de laatste winding), waarbij de dunne, gekromde ribben in paren voorkomen (fig. 3F).

Volgens Riaan Rijken (pers. comm.) kwam de soort vroeger vaker voor in Zeeland, maar niet zo grof geribd als in figuur 3A.

Discussie

Het is algemeen bekend dat er verschillende vormen zijn, bijvoorbeeld prachtig geïllustreerd door Smith (2012). Verschillende vormen kunnen naast elkaar in een enkele getijdenpoel voorkomen (eigen waarneming in Gijón, Asturias, Spanje, fig. 4A t/m F). Van der Linden (1987) bevestigt dit, maar merkt ook op dat in dezelfde poel in Bretagne in het voorjaar de meerderheid van de dieren (70%) tot de gladde vorm behoren en in het najaar 80-90% tot de geribde vorm. Wigham (1975) meldde al dat in populaties uit het Verenigd Koninkrijk in late winter/vroege lente de gladde vorm domineert en in zomer en najaar de geribde vorm. In de monsters die in Gijón tijdens verschillende zomers werden genomen overheerste steeds de geribde vorm, soms tot 100%. De variatie binnen de exemplaren van het Banjaardstrand is nog groter dan elders. Dat kan verklaard worden door de herkomst: bij het winnen van zand voor een suppletie wordt vaak materiaal uit verschillende afzettingen gemengd. De kleur van de schelpen geeft aan dat dit waarschijnlijk vooral materiaal uit het Eemien betreft, mogelijk uit verschillende lagen (fig. 3A, C t/m H), gemengd met verser uitzien, vermoedelijk Holoceen, materiaal (fig. 3B).

Overigens schreef Verduin (1987) over een andere variatie: in sommige monsters (van hemzelf en bovengenoemd monster van Van der Linden) waren de geribde exempla-

Fig. 2. Vloedlijn met horentjesgruis.

ren te splitsen in twee groepen: groep A had een langere schelp, een ander ribpatroon en een gladdere schelp dan die in groep B. Verduin dacht met twee soorten te maken te hebben, maar dit is nooit verder opgevolgd. Zijn collectie en die van Van der Linden zijn opgenomen in Naturalis Biodiversity Center dus de betreffende monsters kunnen daar worden bekeken.

Dankwoord

Met hun enthousiaste verhalen/Facebookmeldingen stimuleerden Riaan Rijken en Hester Loeff mij dit strand te bezoeken. Riaan Rijken en Gerard van der Velde lazen het verhaal ook door en maakten suggesties. Frank Wesselingh (Naturalis) wordt bedankt voor het beschikbaar stellen van de microscoop waarmee de foto's door mij zijn gemaakt.

Fig. 3. Klein drijfhorentje *Rissoa parva* (da Costa, 1778). Foto's Han Raven.

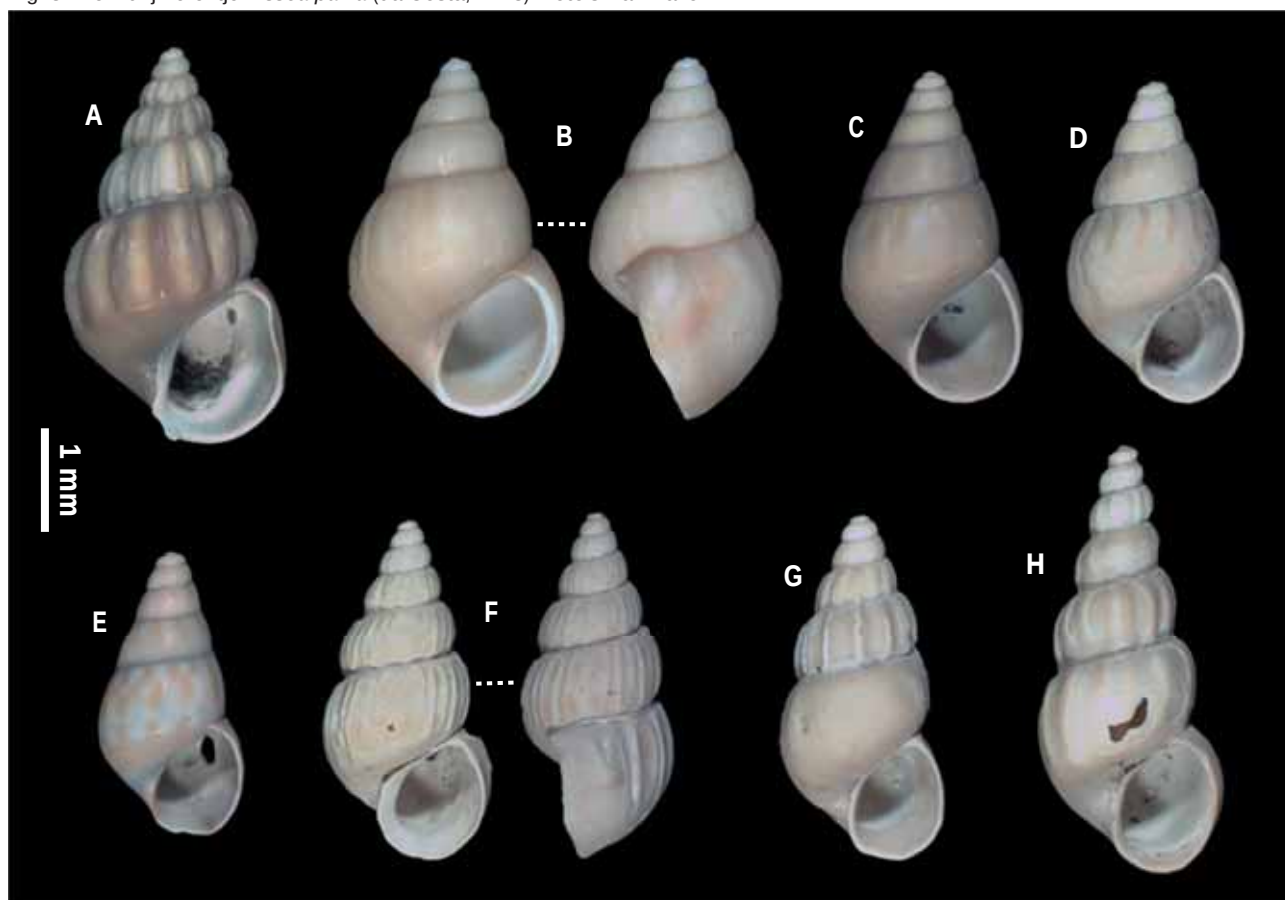

Fig. 4. Klein drijfhorentje *Rissoa parva* (da Costa, 1778) uit een getijdepoel tussen trap 22 en 23 bij Gijón, Asturias, Spanje (juli 2015).

Geraadpleegde bronnen

- Rijken, R., 2015. DE PLEK: Het Banjaardstrand van Noord-Beveland. – *Spirula* 405: 6-10.
- Smith, I.F., 2012. *Rissoa parva*. – <https://www.flickr.com/photos/56388191@N08/18735061290/> (geraadpleegd 29-12-2018).
- Van der Linden, J., 1987. *Rissoa parva* (da Costa) s.l. seizoeninvloeden op vorm. – *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 237: 306-307.
- Verduin, A., 1987. *Rissoa parva* of wat weten we toch weinig. – *Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging* 237: 304-306.
- Wigham, G.D., 1975. Environmental influences upon the expression of shell form in *Rissoa parva* (da Costa). – *Journal of the Marine biology Association of the United Kingdom* 55: 425-438.

¹Han Raven, e-mail: Han.Raven@naturalis.nl